

Källkritik och bl.a. skotten i Sarajevo

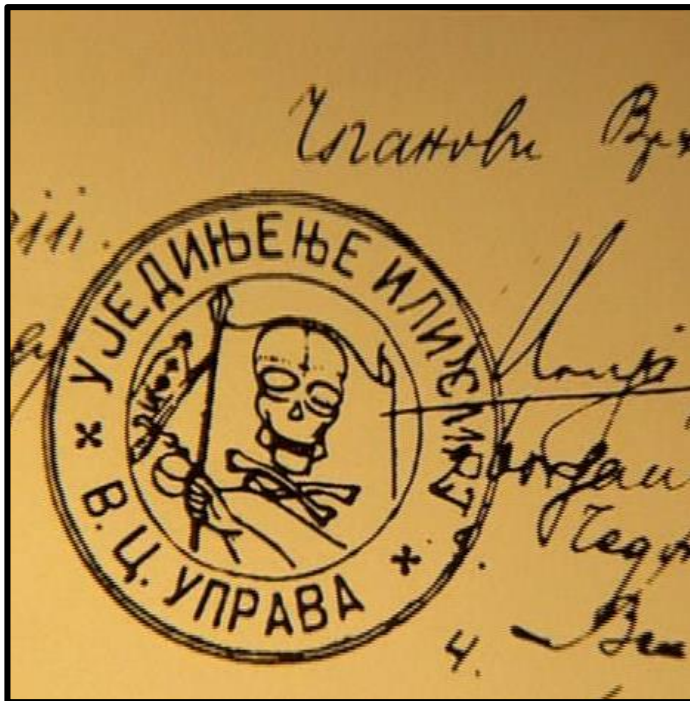
Sammanfattning av händelsen

I juni 1914 sköt den serbiske nationalisten och medlemmen av Svarta handen Gavrilo Princip (se bilden nedan) Österrike-Ungerns kronprins Franz Ferdinand och hustru Sophie. Båda dog. Morden ledde till att Österrike-Ungern förklarade krig mot Serbien i juli 1914. Några veckor senare var nästan hela Europa indraget i det krig som idag kallas första världskriget.

Källkritik ...

- För att vi ska få reda på vad som hänt i historien måste vi ha källor.
- *Trovärdiga och relevanta* källor
- **Källkritik**

Målet är ytterst att genom kritisk prövning försöka fastställa om en källas informativa innehåll är sant eller falskt, brukbart eller oanvändbart för den fråga man söker svar på, dvs. om källan är trovärdig (ne.se)

Källa: Svarta handens stämpel/sigill (1911–1917).
Sigillet stämplades på brev och dokument från organisationen. Texten runt bilden är Svarta handens motto: ”*Enande eller döden; Enade eller döden; Död åt tyranniet*”

Begrepp

- **Berättande** källor och **kvarlevor**
- **Relevans**
- **Äkthet** (äkthetskriteriet)
- **(O)Beroende** (förstahandskälla, andrahandskälla ...)
- **Samtidighet** (tid och rum)
- **Tendens** (partisk, vinklad, subjektiv)

Men varför en massa begrepp?

Berättande källor och *kvarlevor*

”Jag och mamma har det bra. Vädret är varmt och skönt. I går var det stor middagsbjudning och idag stor mottagning i Sarajevo. På eftermiddagen återigen en stor bjudning och sedan avresa med Viribus Unitis. Omfamnar er innerligt på tisdag. Papi.”

Källa: Franz Ferdinands telegram till barnen på förmiddagen 28/6 1914.

Källa: Uniformskavajen Frans Ferdinand bar när han blev skjuten 28/6 1914 i Sarajevo.

Källa: Franz Ferdinand and Sophie färdades tillsammans med Oscar Potiorek, Bosniens regeringschef. Bredvid chauffören sitter greve Franz von Harrach, ansvarig för säkerheten

Berättande – en källa där en människa berättar, skickar ett budskap. En tavla eller fotografi kan alltså vara en berättande källa.

Kvarleva – en ofrivillig rest av t.ex. en händelse, som till exempel Franz Ferdinands uniformsjacka.

Nackdel: kan vara svåra att tolka.

Fördel: en kvarleva ljuger aldrig, glömmer aldrig vilket berättande källor gör.

Relevans

Är källan relevant?

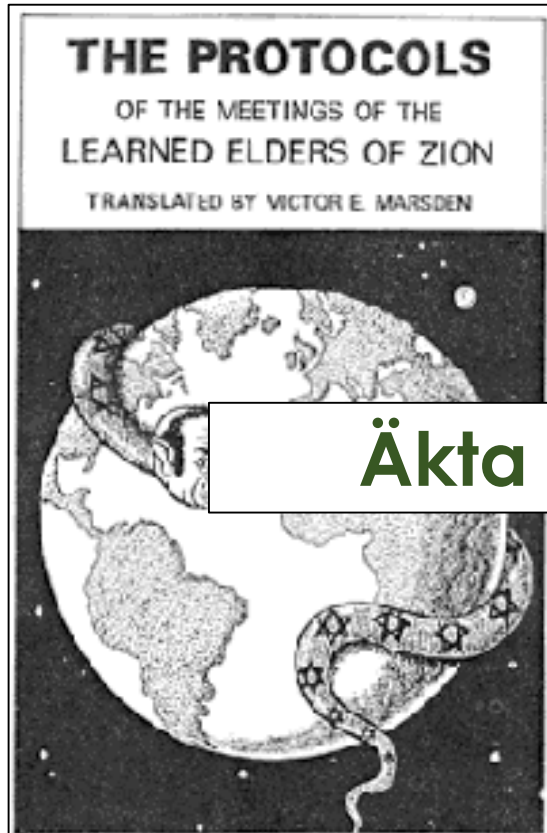
- Frågan avgör om källan är relevant!

Äkthet

Är källan äkta?

- Är den vad den utger sig för att vara?

Lesbian Syrian blogger?

Äkta källor är det enda som gäller!

”Jag och mamma har det bra. Vädret är varmt och skönt. I går var det stor middagsbjudning och idag stor mottagning i Sarajevo. På eftermiddagen återigen en stor bjudning och sedan avresa med Viribus Unitis. Omfamnar er innerligt på tisdag. Papi.”

oberoende

Är källan oberoende?

- Är källan beroende (påverkad) av andra?

Förstahandskälla? Andrahandskälla? Tredjehandskälla?

Flera oberoende källor är bäst!

LA DOMENICA DEL CORRIERE

DEL REGNO AUSTRO
Si pubblica a Milano ogni Domenica
Uffizi del giornale:
Supplemento illustrato del "Corriere della Sera",
Via Broletto, N. 1274
MILANO
Per tutti gli articoli e illustrazioni è riservata la proprietà letteraria e artistica, secondo le leggi e i trattati internazionali.
Anno XVI. — Num. 27. 5 - 12 Luglio 1914. Centesimi 10 il numero.

Källa Bildtexten lyder: Sarajevo. Mordet på kronprins Franz Ferdinand, arvtagare till den Österrikiska tronen, och hans fru. Den italienska tidningen *La Domenica del Corriere*, 5/7 1914.

L'assassinio a Sarajevo dell'arciduca Francesco Ferdinando erede del trono d'Austria, e di sua moglie.
(Disegno di A. Beltrame).

Samtidighet i tid och rum?

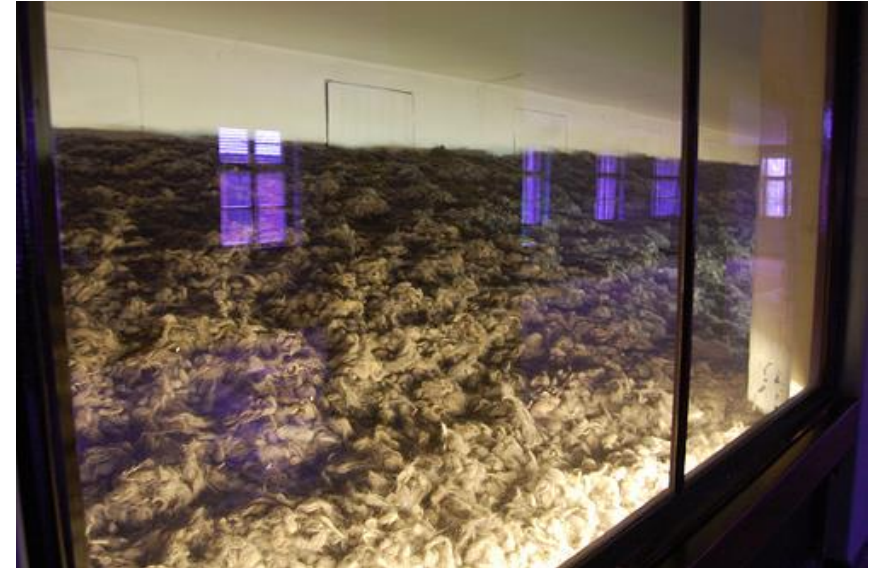
- Är källan nära i tid?
- Var källan nära det som hände?

Ju närmre i tid och rum desto bättre!

Tendens (synonym: vinklad, subjektiv, partisk)?

- På vilket sätt är källan vinklad? Alla källor ljuger!?
- Är källan objektiv (allsidig)?

Ju mindre vinklad desto bättre!

STALIN

Men ...

”(...) På vägen (...) sköt en serbisk högskoleelev på kort avstånd två skott och träffade såväl ärkehertigen och hertiginnan; jag lät föra bilen till det i närheten liggande residenset,* där läkarhjälp omedelbart var tillgängligt; dock avled såväl ärkehertigen och hertiginnan inom loppet av en kvart. De båda attentatsmännen häktades omedelbart efter deras avskyvärda dåd (...) Av vad som hittills framkommit, tillhör bombkastaren den serbiska socialistgrupp, som brukar erhålla sina order från Belgrad. (...)”

Berättande eller kvarleva?

Relevant?

Äkta?

Samtidighet?

Oberoende?

Tendens?

Källa: Telegram 28/6 1914 från regeringschefen Potiorek i Bosnien till Österrike-Ungerns finansminister von Bilinski. På dagen för mordet var Potiorek en av kronprinsparets livvakter.

